

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Monitoringsonderzoek Programma
Gezonde Leefomgeving (2023-2026)

Gezonde leefomgeving in de regionale en lokale praktijk

Inleiding

Over het programma

Het Programma Gezonde Leefomgeving (PGLO, 2023 – begin 2026) is een initiatief van het ministerie van VWS. Dit programma ondersteunde professionals die lokaal en regionaal werken aan een gezonde leefomgeving, bij het integraal meenemen van gezondheid in het ontwerp, de inrichting en het beheer van de leefomgeving. RIVM en ZonMw voerden dit programma uit, en ondersteunden professionals met praktische kennis en instrumenten.

Drie metingen voor evaluatie en monitoring

In deze brochure lees je de resultaten van drie metingen. In deze metingen onderzochten iresearch en De Lange voor het RIVM hoe lokale en regionale partijen uit verschillende domeinen (samen)werken aan een gezonde leefomgeving. Ook gaven de metingen inzicht in waar behoefte aan ondersteuning is.

De resultaten zijn gebaseerd op vragenlijstonderzoek, interviews en focusgroepen met professionals. In deze brochure lees je alle resultaten uit de metingen overzichtelijk op een rij.

Belangrijkste inzichten

De conclusie uit deze metingen is dat er een positieve ontwikkeling gaande is, maar tegelijkertijd laten ze zien dat deze positieve ontwikkeling kwetsbaar is. Meer inzet is nodig om de kansen die de leefomgeving biedt om maatschappelijke opgaven aan te pakken niet te verliezen.

In gesprek

Deze inzichten laten zien wat nodig is op lokaal, regionaal en landelijk niveau om het werken aan een gezonde leefomgeving te stimuleren. De inzichten kunnen bijdragen aan gesprekken over de rol van iedereen in het creëren van een gezonde leefomgeving.

Verder praten over deze inzichten? Neem contact op met RIVM via gezondeomgeving@rivm.nl.

Resultaten

Hieronder staan de resultaten van:

- de statusmeting (**najaar 2024**)
- de tussenmeting (**voorjaar 2025**)
- de eindmeting (**eind 2025, begin 2026**)

Daarbij is de statusmeting uit 2024 de basis, die beschrijft hoe in brede zin gewerkt wordt aan een gezonde leefomgeving. De tussenmeting geeft verdieping op de basismeting. De eindmeting bouwt voort op de tussenmeting en statusmeting en geeft de meest actuele inzichten.

Door al deze metingen in samenhang te bekijken, ontstaat een breed beeld van de ontwikkelingen in het (samen)werken aan een gezonde leefomgeving. We beschrijven eerst de meest actuele inzichten uit de eindmeting, gevolgd door de resultaten van de tussenmeting. We eindigen met de inzichten uit de statusmeting.

Resultaten uit de eindmeting

Inleiding

De doelen van de eindmeting waren om inzicht te krijgen in:

1. de voortgang van het werken aan een gezonde leefomgeving in de afgelopen twee jaar en in de factoren die daaraan hebben bijgedragen;
2. hoe de doelgroep de producten en tools van het PGLO wil gaan gebruiken en wat er nodig is om deze producten toe te passen in de praktijk;
3. wat verder nodig is om te werken aan een gezonde leefomgeving.

Werkwijze

De eindmeting omvat inzichten uit vragenlijstonderzoek, werksessies en korte interviews. De vragenlijst is in oktober en november 2025 ingevuld door 140 professionals die werken aan een gezonde leefomgeving, waarvan 111 de vragenlijst volledig invulden. Tijdens de conferentie Gezonde Leefomgeving op 28 januari 2026 zijn 50 deelnemers geïnterviewd over producten van het PGLO en hebben 88 deelnemers na de workshops vragen over de producten beantwoord.

Wie zijn de respondenten?

De respondenten zijn nagenoeg allemaal professionals die al in meer of mindere mate aan een gezonde leefomgeving werken. De resultaten zijn dan ook van toepassing op deze doelgroep en zijn niet representatief voor de gehele doelgroep van het PGLO (namelijk lokale en regionale beleidsontwikkelaars, uitvoerders en beslissers en hun adviseurs en partners, binnen en buiten de overheid in het ruimtelijk, gezondheids- en sociaal domein).

De respondenten werken bij verschillende organisaties, waaronder gemeenten (fysiek en sociaal domein), GGD'en, provincies, adviesbureaus en kennisinstellingen.

Belangrijkste bevindingen

Uit de bevindingen vanuit de vragenlijst, de werksessies en de interviews zijn de volgende kernpunten naar voren gekomen.

Hoe is het werken aan een gezonde leefomgeving veranderd in de afgelopen twee jaar (periode medio 2023 - najaar 2025)?

In hoeverre is het bewustzijn van de doelgroep over de impact van leefomgeving op gezondheid toegenomen?

Het bewustzijn is toegenomen onder de respondenten van het vragenlijstonderzoek (het rapportcijfer ging van een 7 naar een 8). Vooral bij gemeenten nam het bewustzijn toe.

7 → 8

Rapportcijfer

In hoeverre wordt gezondheid meegewogen bij het ontwerp, de inrichting en het beheer van de leefomgeving?

Driekwart van de respondenten is meer aan een gezonde leefomgeving gaan werken in de afgelopen 2 jaar. Daarbij wordt gezondheid nu vollediger en vanzelfsprekender meegenomen (het rapportcijfer ging van een 6 naar een 7). De GGD ziet dit nog iets minder positief (rapportcijfer van 5 naar een 6).

6 → 7

Rapportcijfer

In hoeverre ervaart de doelgroep een betere samenwerking aan de gezonde leefomgeving?

85% van de respondenten is beter gaan samenwerken met één of meerdere partijen in de afgelopen twee jaar, met name met gemeentelijke professionals vanuit het ruimtelijke domein en het sociaal domein. De GGD is (daarnaast ook) beter gaan samenwerken met de Provincie en Omgevingsdiensten. Voor andere partijen geldt dat ze (daarnaast ook) beter met bewoners zijn gaan samenwerken. In de afgelopen twee jaar zijn er ook veel nieuwe overlegstructuren opgezet. Bijvoorbeeld in het kader van de Omgevingswet, Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) of rondom gebiedsontwikkeling.

Welke factoren hebben voornamelijk bijgedragen aan veranderingen rondom het werken aan een gezonde leefomgeving in de afgelopen twee jaar?

Factoren die bijdroegen aan het meer en beter aan een gezonde leefomgeving werken zijn vooral:

- kennis over wat een gezonde leefomgeving oplevert voor gezondheid;
- een verbeterde (domeinoverstijgende) samenwerking;
- een nota/visie/plan waarin de gezondheid is meegenomen en bestuurlijk draagvlak.

Factoren die voornamelijk hebben bijgedragen aan een verbeterde samenwerking zijn:

- een gezamenlijk project;
- een groter besef van het belang van samenwerking;
- verbeterde persoonlijke relaties en/of meer onderling vertrouwen.

Daarnaast noemen gemeenten vaak de inzet van iemand met een brugfunctie tussen het sociaal en fysiek domein en noemt de GGD vaak veranderingen in wet- en regelgeving.

Hoe worden producten en tools gebruikt?

Ruim de helft (57%) van de respondenten van de vragenlijst die (deels) over handvatten en inspiratiebronnen beschikt om te kunnen werken aan een gezonde leefomgeving, beschikt nu over betere handvatten en inspiratiebronnen dan twee jaar geleden. Hierbij gaat het zowel om producten van het RIVM als vanuit andere organisaties. Deelnemers van de eindconferentie Gezonde Leefomgeving zijn over het algemeen tevreden over wat het PGLO heeft opgeleverd.

57%

Respondenten van de vragenlijst beschikt over handvatten en inspiratiebronnen dan twee jaar geleden

Kent de doelgroep de producten/ tools van het PGLO?

Van de bevroegde personen tijdens de conferentie kent 58% één of meerdere producten van het PGLO. De meeste producten zijn nog nieuw en ofwel onlangs uitgebracht, of ze zijn tijdens de conferentie gezonde leefomgeving gelanceerd. Nog niet alle producten waren beschikbaar, zoals de cursus Gezonde Leefomgeving.

Zijn ze van plan deze producten in te zetten bij het werken aan een gezonde leefomgeving (zo ja, waarvoor)?

Vier op de vijf respondenten is van plan om één of meerdere producten van het PGLO te gaan gebruiken. De top vier van de meest genoemde producten is als volgt:

1. Handreiking voor samenwerken (38%);
2. Basisset indicatoren, gebiedscheck en stappenplan (34%);
3. Cursus gezonde leefomgeving (32%);
4. Vuistregels en handvatten rondom ontmoeten, groen en bewegen (26%).

Gemeentelijke professionals willen deze tools inzetten bij het ontwikkelen van gezonde gebieden en wijken en om hun beleid te actualiseren/op te stellen.

GGD'en en adviesbureaus willen de tools voornamelijk gebruiken voor advisering van gemeenten en soms voor de samenwerking met andere betrokken partijen, zoals projectontwikkelaars. Zo willen ze de producten bijvoorbeeld gebruiken als gesprekstoel of om de adviezen te onderbouwen.

Kennisinstellingen willen de producten graag weer verder delen of doorontwikkelen naar nieuwe producten (bijvoorbeeld een verdiepingsslag of koppelen aan andere factoren). Ook gebruiken ze verschillende tools om een betere samenwerking tot stand te brengen met andere organisaties of andere domeinen (zoals de handreiking Samenwerking en het leernetwerk Maak Ruimte voor Gezondheid).

Wat is nodig voor de toepassing van de producten/tools en het werken aan een gezonde leefomgeving?

Om met PGLO-producten te werken hebben professionals vooral een praktische doorvertaling, praktijkvoorbeelden en toegankelijke informatie nodig. Daarnaast hebben ze samenwerking nodig met andere partijen/domeinen. Ze hebben behoefte aan wetenschappelijke onderbouwing van de data en aan uitgebreidere data. Dit willen ze gebruiken om anderen te kunnen overtuigen om aan een gezonde leefomgeving (mee) te werken. Concrete voorbeelden in verschillende contexten kunnen daar ook bij helpen. Ook noemen de respondenten dat wettelijke kaders en beleidkaders nodig zijn.

Tenslotte zijn tijd en (financiële) middelen belangrijke randvoorwaarden voor respondenten om zich te verdiepen in een tool. Structurele programmering en financiering zijn ook van belang om in bredere zin aan de slag te gaan met de gezonde leefomgeving.

Wat is nodig om in de toekomst te (blijven) werken aan een gezonde leefomgeving?

Wat moet worden vastgelegd in beleidskaders en wettelijke kaders, zodat het minder vrijblijvend wordt om gezondheid mee te nemen?

Uit de tussenmeting bleek dat respondenten behoefte hadden aan concretere wettelijke- en beleidsmatige kaders. In de eindmeting is geverifieerd of dit inderdaad zo is, en waar precies behoefte aan is. Respondenten van het vragenlijstonderzoek vinden beleidskaders over het algemeen (heel erg) helpend bij het realiseren van een gezonde leefomgeving: 9 op de 10 respondenten (88%) vindt lokale beleidskaders (heel erg) helpend; voor landelijke en regionale kaders is dat respectievelijk 79% en 70%. Respondenten vinden dat in een beleidsmatig kader minimaal concrete doelen en ambities met betrekking tot de gezonde leefomgeving moeten terugkomen. Daarnaast vinden veel respondenten dat daar ook een concrete definitie van de gezonde leefomgeving en concrete stappen (een uitvoeringsplan) in moeten staan. Ook zou het iets moeten zeggen over de wijze waarop doelen gerealiseerd worden; een toetsingskader met concrete indicatoren of normen en iets over hoe de gezonde leefomgeving gefinancierd wordt.

Driekwart van de respondenten vindt dat er concretere wettelijke kaders of strengere normen nodig zijn. Met name voor de thema's groen, voedselomgeving, beweeg- en speelruimte en geluids- en luchtkwaliteit. Daarnaast hebben zij behoefte aan een sterkere positie van de GGD als het gaat om de advisering richting gemeenten bij ruimtelijke planvorming (waarbij die advisering minder

vrijblijvend zou moeten zijn, bijvoorbeeld door de rol van de GGD in de Omgevingswet vast te leggen). Verder zijn kaders nodig rondom integrale afweging bij ruimtelijke ontwikkelingen (hoe moet je gezondheid meewegen?).

Wat is organisatorisch nog aanvullend nodig om de gezonde leefomgeving te borgen binnen de organisatie?

Om het werken aan een gezonde leefomgeving te borgen in de toekomst is het goed om extra aandacht te hebben voor voldoende financiële middelen om aan de gezondheid te kunnen blijven werken. Dit is een randvoorwaarde die door veel professionals wordt benoemd. Ook het blijven stimuleren en faciliteren van de (domeinoverstijgende) samenwerking is belangrijk. Hoewel we een positieve ontwikkeling zien in de samenwerking, wordt (domeinoverstijgende) samenwerking ook vaak nog als belemmering ervaren. Het is belangrijk dat de samenwerking geborgd wordt en dat er vanuit alle partijen commitment is.

Wat is er verder nog aanvullend nodig om aan de gezonde leefomgeving te kunnen werken?

Door in te zetten op concretere juridische kaders/wettelijke normen wordt het voor professionals makkelijker om de gezonde leefomgeving te prioriteren. Daarnaast zijn beleidskaders op alle schaalniveaus (landelijk, regionaal en lokaal) nodig om goed aan de gezonde leefomgeving te kunnen (blijven) werken. De toegenomen kennis over wat het werken aan de gezonde leefomgeving oplevert, heeft bijgedragen aan de positieve ontwikkeling van de afgelopen jaren. Het is belangrijk om hier aandacht voor te blijven houden en te zorgen voor kennis die concreet en begrijpelijk is en op een toegankelijke manier wordt gedeeld, zodat ook niet-experts ermee kunnen werken (bijv. one-pagers). Ten slotte is het waardevol om ruimte te blijven bieden voor het uitwisselen van ervaringen.

“De toegenomen kennis over wat het werken aan de gezonde leefomgeving oplevert, heeft bijgedragen aan de positieve ontwikkeling van de afgelopen jaren”

Conclusie uit de eindmeting

Dit onderzoek toont een positieve ontwikkeling als het gaat om het werken aan een gezonde leefomgeving in de afgelopen twee jaar: er is meer bewustzijn gekomen en gezondheid wordt beter meegewogen bij ruimtelijke beslissingen.

De samenwerking tussen partijen is verbeterd, maar tegelijkertijd zien we ook dat de (domeinoverstijgende) samenwerking nog steeds als ingewikkeld wordt ervaren en daardoor als een belangrijke belemmering wordt gezien.

Veel professionals beschikken over betere handvatten en tools, maar tegelijkertijd hebben zij behoefte aan een praktische doorvertaling, praktijkvoorbeelden en toegankelijke informatie om deze tools goed te gebruiken.

Ook zijn er beleidskaders op alle schaalniveaus nodig om goed aan de gezonde leefomgeving te

kunnen (blijven) werken. Ten slotte zijn wettelijke kaders en financiering veel benoemd als belangrijke randvoorwaarden. Daarbij hebben GGD-professionals vooral behoefte aan wettelijke kaders en gemeentelijke professionals vooral aan tijd en financiële middelen om aan de gezonde leefomgeving te kunnen werken.

Discussie bij de eindmeting

De inzichten uit dit onderzoek zijn grotendeels gebaseerd op input van professionals die al actief werken aan een gezonde leefomgeving, waardoor de bevindingen mogelijk niet representatief zijn voor alle betrokken professionals. Daarnaast zijn de tools en producten van het PGLO pas recent beschikbaar gekomen, waardoor het gebruik ervan slechts beperkt kon worden gemeten. De resultaten in deze rapportage bieden daarom een eerste indicatie. Het is aan te bevelen om op een later moment opnieuw te evalueren hoe de PGLO-producten worden gebruikt en of verdere aanvulling of bijsturing nodig is.

Resultaten uit de tussenmeting

Inleiding

In het voorjaar van 2025 vond een tussenmeting plaats; dit is een vervolg op de statusmeting die in het najaar van 2024 plaatsvond.

Het doel van deze tussenmeting was om verdiepende inzichten te krijgen in hoe het ruimtelijk planproces en de domeinoverstijgende samenwerking in de praktijk verlopen en hoe professionals hierbij handvatten en inspiratiebronnen inzetten. Daarnaast is ingezoomd op partijen die in de statusmeting nog minder bereikt waren, met name kleine en middelgrote gemeenten en projectontwikkelaars.

Werkwijze

De tussenmeting bestond uit in totaal zes focusgroepen: één met adviesbureaus en een projectontwikkelaar, twee met kleine en middelgrote gemeenten, en twee met gemixte doelgroepen tijdens een netwerkbijeenkomst van Maak ruimte voor Gezondheid. De werving van deelnemers voor deze focusgroepen vond plaats in april en mei 2025 via NEPROM, het RIVM, ZonMw, de VNG, warme contacten van de onderzoekers en LinkedIn. De focusgroepen vonden in mei en juni 2025 plaats. Bij iedere focusgroep werd gebruikgemaakt van een interactieve werkvorm om input op te halen en het gesprek op gang te brengen.

Belangrijkste bevindingen

Het thema gezondheid wordt steeds vaker in een vroeg stadium meegenomen in het ruimtelijk planproces, maar nog niet structureel

Veel partijen onderschreven het belang van gezondheid integraal meenemen in het planproces. Het thema wordt steeds vaker in een vroeg stadium meegenomen, bijvoorbeeld in de omgevingsvisie en bij gebiedsontwikkelingen. Wel bleek in de praktijk dat het thema in het ruimtelijk planproces vervolgens niet altijd een volwaardige plek krijgt. Afhankelijk van de definiëring van de opdracht en de andere belangen, komt het pas laat in het proces aan de orde.

Een andere, meer integrale werkwijze is nodig waarin gezondheid vanaf de start een volwaardig thema is in besluitvorming en ontwerp. Hier kunnen de instrumenten van het Programma Gezonde Leefomgeving in ondersteunen.

Gezondheid wordt vaak niet integraal, maar via losse subthema's uitgewerkt

Gezondheid wordt vaak niet als prioriteit gezien in het ruimtelijk planproces. Gemeenten gaven aan dat de doorwerking van ambities op gezonde leefomgeving naar de uitvoering voor hen een uitdaging blijft en dat het thema moet concurreren met andere belangen. Adviesbureaus en een projectontwikkelaar bekrachtigden dit; zij signaleerden dat gezondheid in ruimtelijke processen vaak wordt benoemd als ambitie, maar niet altijd wordt uitgewerkt in concrete eisen, randvoorwaarden of toetsingscriteria. Volgens hen wordt het thema binnen gemeenten vaak niet integraal, maar via losse subthema's uitgewerkt.

Er is behoefte aan zowel landelijk als lokaal bindend beleid en aan concretisering van het thema gezonde leefomgeving. Hiermee kan het structureel onderdeel worden van planvorming en uitvoering.

“Een gezonde leefomgeving is een enorm containerbegrip. [...] Soms wordt er heel erg ingestoken op het maken van een groenere leefomgeving of wordt er gewoon gekeken naar bepaalde randvoorwaarden, omdat de locatie heel erg zwaar belast wordt door geluid bijvoorbeeld.” – *Adviesbureau*

“Ondanks het mooie beleid dat we hebben en de omgevingsvisie waar gezondheid belangrijk is, wordt er geregeld gebouwd met te hoge geluidsbelasting. Dan komt er een ontheffing of wordt het in dat bouwvak toegestaan. In de afweging is het moeilijk om gezondheid overeind te houden omdat het best abstract is.” – *Gemeente, sociaal domein*

Politieke steun, bestuurlijk draagvlak en interne ambassadeurs zijn belangrijk voor de voortgang van een gezonde leefomgeving

De voortgang bij het werken aan een gezonde leefomgeving hangt volgens meerdere partijen sterk af van politieke steun, bestuurlijk draagvlak en individuele trekkers binnen gemeenten. De aanwezigheid van duidelijke ambities in beleid en actieve sturing hierop zijn daarbij belangrijk. Interne ambassadeurs binnen gemeenten zijn volgens adviesbureaus en een projectontwikkelaar een voorwaarde voor het vasthouden van het thema op de lange termijn. Structurele borging binnen de gemeentelijke organisatie is essentieel; denk aan duidelijke interne sturing en voldoende (financiële) middelen. Zonder die organisatorische verankering blijven veel initiatieven afhankelijk van individuele inzet, waardoor structurele voortgang uitblijft.

“In onze gemeente zie je dat het meenemen van gezondheid afhangt van of een wethouder ervoor gaat staan.” – *Gemeente, sociaal domein*

De samenwerking tussen het sociaal en fysiek domein is nog beperkt, maar biedt waardevolle kansen en wordt als essentieel gezien voor het werken aan een gezonde leefomgeving

Gemeenten gaven aan dat de samenwerking tussen fysieke en sociaal domein vaak nog beperkt en ad hoc is. Adviesbureaus en een projectontwikkelaar herkenden de dat gemeenten langs elkaar heen werken. Dit bemoeilijkt de integrale aanpak. Wel merkten partijen dat het fysieke en sociaal domein elkaar actiever opzoeken. Een goede samenwerking hangt onder andere af van een gedeelde visie, onderling vertrouwen tussen de betrokken professionals (een onderlinge ‘klik’) en concrete gezamenlijke doelen. Daarnaast zijn voldoende tijd, middelen en ruimte binnen de organisatie randvoorwaarden voor het domeinoverstijgend samenwerken. Zonder deze randvoorwaarden blijft samenwerking vaak incidenteel en persoonsafhankelijk.

“Onbekend maakt vaak onbemind: als je elkaar leert kennen, is de samenwerking vaak goed. Maar je komt wel vanuit een andere wereld, de ruimtelijke ordening is wat meer ‘blauw’, en de samenlevingskant is vaak gewend om meer te praten. Je kan veel van elkaar leren, maar je moet er wel tijd voor hebben.” – *Gemeente, sociaal domein*

“Er is steeds meer belangstelling voor een integrale benadering en dat je het sociaal domein en gezondheid moet betrekken, maar het is een erg langzaam proces. Het is lastig dit te concretiseren, want wat is precies een goede gezonde leefomgeving? Zijn hier kerngetallen voor? Dat zou helpen om partijen beter te kunnen betrekken bij samenwerkingen.” – *Provincie*

Het gebruik van handvatten en inspiratiebronnen is afhankelijk van de lokale context en de fase in het ruimtelijk planproces

Afhankelijk van het moment en de context, gebruiken professionals verschillende soorten informatie, zoals data, bewonersinzichten, theorie en praktijkvoorbeelden. Professionals benoemden dat er al veel tools zijn en dat daarom de nadruk niet zou moeten liggen op nieuwe tools en kennis, maar effectiever gebruik van bestaande kennis en instrumenten. Er is behoefte aan bundeling, vertaling, ontsluiting en ondersteuning bij de toepassing van kennis. Het is van belang dat handvatten en tools praktisch toepasbaar zijn en dat ze inspiratie bieden. Hiermee kunnen tools bijdragen aan de integratie van het thema gezonde leefomgeving in het ruimtelijk planproces.

“Afhankelijk van in welke fase van het proces je zit, heb je verschillende tools nodig. De lokale context maakt uit voor welke tool je gebruikt: de ambities van de gemeente, de betrokkenen, wat er is gedaan en hoe dat is ontwikkeld. Daar zoek je de tools bij. In het begin heb je data nodig, in een verdere stap na overeenkomst en het maken van keuzes een overzicht met goede voorbeelden. Je moet de tools dus koppelen aan de stappen in het proces.” – Groep van drie deelnemers van de netwerkbijeenkomst van Maak Ruimte voor Gezondheid.

Handvatten en tools kunnen gemeenten activeren en ondersteunen bij het integreren van gezondheid

Er is behoefte aan inspirerende praktijkvoorbeelden, kennisuitwisseling en praktische ondersteuning bij het inzetten van handvatten en tools. Volgens diverse partijen, inclusief gemeenten zelf, kunnen handvatten en tools, zoals inspirerende voorbeelden, gemeentebambtenaren aanknopingspunten bieden voor hun eigen projecten en het gemeentelijk bestuurlijk draagvlak vergroten. Adviesbureaus en een projectontwikkelaar benadrukten het belang van handvatten en tools om gezondheid te concretiseren, bijvoorbeeld in de vorm van dashboards, indicatorensets, themakaarten of inzichten in maatschappelijke baten. Dit kan bijdragen aan de verankering van gezondheid in beleid en financiering en het bevorderen van een integrale aanpak in het ruimtelijk planproces.

Resultaten uit de statusmeting

Inleiding

In het najaar van 2024 vond de statusmeting plaats; dit is de voorloper van de tussen- en eindmeting en de allereerste meting. Het doel van deze meting was om meer inzicht te krijgen in hoe er wordt (samen)gewerkt aan een gezonde leefomgeving op lokaal en regionaal niveau en hoe het programma professionals hierbij kan ondersteunen.

Werkwijze

De statusmeting omvatte vragenlijstonderzoek en verdiepende interviews. In het najaar van 2024 vulden 225 professionals de vragenlijst in, waaronder medewerkers van gemeenten (fysiek en sociaal domein), GGD'en, provincies, omgevingsdiensten, adviesbureaus, projectontwikkelaars en kennisinstellingen. Daarnaast werden er 14 verdiepende interviews afgenomen onder deze groepen professionals.

De respondenten van de vragenlijst en deelnemers van de interviews waren voornamelijk mensen die al actief werken aan een gezonde leefomgeving. De resultaten van dit onderzoek zijn daarom niet representatief voor alle professionals in het veld.

Belangrijkste bevindingen

Thema's waaraan gewerkt wordt

Respondenten werkten voornamelijk aan de thema's:

- Groen in de buurt;
- Bewegvriendelijke omgeving;
- Schone en gezonde lucht, bodem en water;
- Sociaal gezonde omgeving.

Ervaren belemmeringen

Een belangrijk knelpunt om goed te kunnen werken aan een gezonde leefomgeving is de samenwerking tussen verschillende partijen en domeinen. Bijna de helft van de respondenten ervaaarde hierin belemmeringen, zoals onduidelijkheid over kennis en rollen en "het spreken van een andere taal". Andere belemmeringen die onder de respondenten van de vragenlijst werden genoemd bij het werken aan een gezonde leefomgeving zijn het gebrek aan juridische kaders en wettelijke normen, financiële middelen, en onvoldoende kennis over wat werken aan een gezonde leefomgeving oplevert op financieel vlak en wat betreft gezondheid.

“Op het moment dat het heel concreet wordt, bijvoorbeeld bij de bouw van sociale huurwoningen, dan wordt het toch vaak een kostenverhaal. Dan zie je dat op het laatste moment een groene gezonde leefomgeving een minder hoge prioriteit krijgt.” – Adviesbureau

Gemeenten werden door veel respondenten gezien als een belangrijke partij in de samenwerking, omdat zij de opdracht voor uitvoering in de praktijk uitzetten. Daarnaast waren GGD'en en omgevingsdiensten belangrijke partners, met name vanwege hun regionale (kennis) functie. Er was weinig structurele samenwerking tussen het fysieke en sociaal domein, waardoor kansen blijven liggen. Professionals benadrukten juist wel het belang van een betere domeinoverstijgende samenwerking.

Overzicht van de belemmeringen die partijen ervaren in de samenwerking met de partij in de eerste kolom, gebaseerd op de vragenlijst

Partij	Belemmeringen
Gemeente (ruimtelijk domein)	Gebrek integrale visie, hoge werkdruk, gericht op wet- en regelgeving
Gemeente (sociaal domein)	Weinig betrokken bij ruimtelijke processen, geen gedeelde visie, andere prioriteiten
GGD	Afhankelijk van gemeentelijke keuzes, beperkte capaciteit en rol
Provincie	Beperkte kennis, politieke schommelingen, beperkte middelen
Bewoners	Onrealistische verwachtingen, wantrouwen, representativiteit
Adviesbureaus	Focus op winst, weinig samenwerking GGD
Uitvoerders	Beperkte betrokkenheid in ontwerpfase, focus op kostenbeheersing en efficiëntie
Omgevingsdiensten	Focus op wettelijke normen, beperkte capaciteit en samenwerking
Kennisinstellingen	Kennis versnipperd, vaak theoretisch en abstract, weinig lokaal gericht

Wat er nodig is

Professionals benadrukten het belang van een betere (domeinoverstijgende) samenwerking, meer financiële middelen, bestuurlijk draagvlak, en handvatten zoals instrumenten en praktijkvoorbeelden. Ook hadden professionals behoefte aan een duidelijke taakverdeling en betere afstemming tussen partijen om effectief samen te kunnen werken aan een gezonde leefomgeving.

Kennis en inspiratiebronnen

Professionals noemden kennis en expertise vanuit de eigen organisatie als een belangrijke bron van kennis. Ook kennis van kennisinstellingen en samenwerkingspartners zoals de GGD en omgevingsdiensten werden genoemd als belangrijke bronnen. 40% van de respondenten beschikte over handvatten en inspiratiebronnen voor het werken aan een gezonde leefomgeving. Het toepassen van deze handvatten en inspiratiebronnen in de praktijk bleek nog wel lastig. Ook ervaaarde een aantal professionals het aanbod van deze handvatten en informatiebronnen als versnipperd en onvoldoende toegankelijk.

“Alle instrumenten die er zijn, blijven heel vaak heel abstract. Ze geven een klein beetje richting, maar zijn niet concreet genoeg om nou echt die mensen vanuit de fysieke ruimte de juiste handvatten te geven.” - *Gemeente, fysiek domein*

Grote gemeenten maakten meer gebruik van kennis en expertise van kennisinstellingen dan kleine of middelgrote gemeenten. Daarentegen maakten ze minder gebruik van kennis en expertise van koepelorganisaties en landelijke websites, ten opzichte van kleine en middelgrote gemeenten.

Vuistregels

Het gebruik van vuistregels vinden professionals prettig, omdat deze gezondheid in de leefomgeving concreet maken. Er was met name behoefte aan simpele vuistregels op het gebied van gezondheidsbevordering, bijvoorbeeld voor de thema's beweegvriendelijke omgeving en gezonde voedselomgeving.

“Ik ben er heel blij mee (met vuistregels). [ ] We kunnen wel zeggen: zorg voor voldoende ruimte voor spelen en bewegen in de wijk. ‘Oké’, zegt de ontwerper, ‘maar wat en hoeveel is dan voldoende?’ - GGD

MKBA

Hoewel de Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse (MKBA) als een potentieel waardevolle tool wordt gezien, blijft de toepassing ervan beperkt door de complexiteit en een gebrek aan kennis en expertise. Er was behoefte aan een eenvoudige manier om inzicht te krijgen in de kosten en baten van plannen rondom een gezonde leefomgeving, met name op het thema sociaal gezonde omgeving (meedoen, ontmoeten), gevolgd door groen in de buurt, beweegvriendelijke omgeving en mentaal gezonde omgeving.

Samen leren

Professionals hadden behoefte aan gezamenlijke leermogelijkheden, zowel via fysieke als online bijeenkomsten. Daarbij was er voornamelijk behoefte aan bijeenkomsten op regionaal niveau. Dit biedt de mogelijkheid om te leren en uit te wisselen rondom lokale en regionale vraagstukken. Thema's waar professionals graag meer over leren zijn groen in de buurt, sociaal gezonde omgeving en beweegvriendelijke omgeving.

“Waar wel misschien een meerwaarde in kan zitten: wat kan je nou regionaal doen? Want problemen zijn toch vaak regionaal. De problematiek in de Peel is anders dan in Parkstad Limburg, en is anders dan in Twente. De kracht van de regio, maak daar meer gebruik van.” – Provincie

Financiële stromen

Er waren nog weinig goede en concrete voorbeelden van het efficiënt combineren van financiële stromen. Hier is wel behoefte aan. Voorbeelden van financiële middelen die worden ingezet of gecombineerd voor het werken aan een gezonde leefomgeving zijn GALA-SPUK-regelingen (Specifieke Uitkeringen), subsidies zoals de Dorpendeal en lokale budgetten.

Monitoren en evalueren

Monitoren en evalueren van een gezonde leefomgeving werd nog weinig toegepast door veel partijen, voornamelijk door een hoge werkdruk en gebrek aan capaciteit. Ook ontbraken de juiste handvatten voor monitoring en evaluatie.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

mei 2026

De zorg voor morgen
begint vandaag